

TOEZEGGINGEN-DOCUMENT NAM

**“GEBIEDSPROCES -
Productiewaterverwerking Schoonebeek”**

april 2023

VOORWOORD

Het doel van de Ontzorgingstafel is om – onder regie van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en onder voorzitterschap van een onafhankelijk voorzitter - voorafgaand aan de verplaatsing van de productiewaterverwerking naar de omgeving van Schoonebeek de vragen en zorgen te bespreken tussen de NAM en een brede vertegenwoordiging van lokale en regionale belanghebbenden.

Aan de tafel staat het luisteren naar de zorgen van de bewoners en het informeren van deze bewoners centraal. Er wordt gehecht aan de inbreng van de bewoners aan de Ontzorgingstafel. Zo is geborgd dat binnen het Ontzorgspoor het gesprek kan gaan over zorgen en wensen voor de regio Schoonebeek. Los van de vraag of je voor of tegen oliewinning bent.

Op basis van de dialoog aan tafel heeft de NAM haar projectplannen op een aantal aspecten substantieel aangepast als ook nadere toezeggingen gedaan welke – waar publiekrechtelijk mogelijk - meegenomen worden in de vergunningaanvragen. Inzichtelijk wordt gemaakt welke toezeggingen in welke vergunningaanvragen kunnen worden ondergebracht en welke niet.

De deelnemers aan de Ontzorgingstafel - welke deel uitmaakt van het Gebiedsproces Schoonebeek - hebben aangegeven dat zij met hun deelname aan de Ontzorgingstafel niet bedoelen om de herstart van oliewinning en/of productiewaterverwerking goed te keuren.

De deelnemers hebben verschillende redenen en belangen voor hun deelname. Onder andere dat men hiermee een positieve bijdrage wil bewerkstelligen voor het dorp, de inwoners en de omgeving. Anderen om extra aandacht te vragen voor specifieke onderwerpen als natuur, overlast of eventuele schade.

De deelnemende bewoners en representanten van belangenorganisaties zijn geen formele vertegenwoordigers van de omgeving en zijn ook geen contractpartij bij dit Toezeggingen-document. Derhalve dragen de deelnemers geen enkele verantwoordelijkheid voor de toezeggingen van de NAM en de NAM vrijwaart de deelnemers van enige aansprakelijkheid dan wel verantwoordelijkheid voor haar toezeggingen.

Het gesprek en de resultaten van de Ontzorgingstafel staan los van de formele (bestuursrechtelijke) stappen die de NAM dient te zetten om haar voornemen vergund te krijgen.

De NAM spreekt haar dank en waardering uit naar de deelnemers, de onafhankelijk voorzitter en de regievoering door het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Toezeggingen-document NAM

Gebiedsproces Productiewaterverwerking Schoonebeek

Versie: Final

Datum : 20 april 2023

1. Doel en tot stand komen van het NAM Toezeggingen-document

Deze paragraaf gaat in op het doel en de totstandkoming van het Toezeggingen-document. Het schetst de aanleiding en achtergrond, de betrokken deelnemers en het doorlopen proces. Ook wordt duidelijk gemaakt wat de status is en hoe partijen hier mee zullen omgaan.

- Bij de oliewinning in Schoonebeek komt productiewater vrij. Dit productiewater wordt, na bewerking, als injectiewater geïnjecteerd in lege gasvelden in Twente. De NAM is voornemens de verwerking van het productiewater te verplaatsen naar de omgeving van Schoonebeek. Doel van dit Toezeggingen-document is om voorafgaand aan de verplaatsing van de productiewaterverwerking naar de omgeving van Schoonebeek, eerst tussen de NAM en een vertegenwoordiging van lokale en regionale belanghebbenden toezeggingen te formuleren, die tegemoetkomen aan de zorgen en wensen vanuit de omgeving.
- De vertegenwoordiging van belanghebbenden bestaat uit: dorpsbelangen Schoonebeek, Industriekring Schoonebeek, Natuurvereniging Stroomdal, LTO-afdeling Schoonebeek, een aantal individuele inwoners uit Schoonebeek en omliggende buurtschappen.
- De gemeente Emmen, gemeente Coevorden, provincie Drenthe en waterschap Vechtstromen hebben de rol van toehoorder in het proces van het uitwerken van dit Toezeggingen-document.
- Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat heeft het initiatief genomen tot het gebiedsproces waarin (naast het Ontzorgspoor waar dit Toezeggingen-document het eerste product is) ook het Vergunningenspoor en het Bijdragenspoor hun plek hebben.
- Het Toezeggingen-document is ook van toepassing op eventuele tussenfasen van het project, alvorens de definitieve variant voor de verwerking van het productiewater wordt uitgevoerd.
- Kernwoorden in het gebiedsproces en de opvolging daarvan zijn: duidelijkheid (voor één uitleg vatbaar), een transparant proces, open communicatie en waarborging van de gemaakte toezeggingen.
- Gestart onder regie van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat en vanaf december 2022 voortgezet door een onafhankelijk voorzitter, zijn een aantal bijeenkomsten georganiseerd onder de noemer Ontzorgtafel Productiewaterverwerking Schoonebeek. Daarbij hebben de betrokken instanties en personen van gedachten gewisseld over de vragen en zorgen die er leven en zijn presentaties gegeven door experts met betrekking tot een aantal specifieke onderwerpen, zoals handhaving en toezicht, waterverwerking, schade en monitoring. Deze onderwerpen komen daarom terug in dit Toezeggingen-document.

- Het Toezeggingen-document is een zogenaamd 'levend document'; wat inhoudt dat op basis van voortschrijdend inzicht het Toezeggingen-document kan worden aangepast en het document als zodanig – met instemming van de voorzitter van de Ontzorgingstafel, klankbordgroep (in oprichting) en de NAM - kan veranderen. Gedane toezeggingen kunnen alleen worden gewijzigd met unanieme instemming van deze deelnemende partijen aan het Toezeggingen-document.
- De NAM danwel diens rechtsopvolger verplicht zich bij een eventuele verkoop van het Schoonebeek olieveld de verplichtingen uit dit Toezeggingen-document integraal over te dragen naar de verkrijger.
- De NAM gaat in samenspraak met het ministerie van EZK na op welke onderdelen de gemaakte toezeggingen in het Toezeggingen-document Schoonebeek onderdeel kunnen worden van de benodigde vergunningen en besluiten.
- Parallel aan het Toezeggingen-document Ontzorging wordt een Bijdragenspoor opgesteld onder regie van gemeenten Emmen en Coevorden en de provincie Drenthe. Met dit Bijdragenspoor wordt een positieve bijdrage geleverd aan de publieke ontwikkelingen in Schoonebeek en omgeving, in het geval de oliewinning weer opgestart kan worden.
- De onafhankelijk voorzitter van het Ontzorgingsspoor zal zich adviserend opstellen richting de regievoerders van het Bijdragenspoor.
- Door de deelnemers van de Ontzorgingstafel - en onderschreven door de NAM - wordt aangegeven dat het essentieel is dat de bijdrage zichtbaar landt in Schoonebeek en omliggende buurtschappen ten behoeve van haar inwoners. De klankbordgroep i.o. dan wel de Ontzorgingstafel wenst betrokken te worden bij de uitwerking tot een uitvoeringsplan waarin zowel de governance-structuur als de beoogde projectthema's worden vastgelegd. Op een zodanige wijze dat invulling kan worden gegeven aan blijvende betrokkenheid van de bewoners van Schoonebeek en omliggende buurtschappen.

2. Wettelijke verplichtingen – via de vergunningen - en de ELEMENT NL-gedragscode

Deze paragraaf gaat in op wettelijke verplichtingen en vergunningen die nodig en relevant zijn en welke bevoegde gezagen daarbij betrokken zijn.

- Bij het aanvragen van een omgevingsvergunning door de NAM voor waterverwerking worden diverse onderdelen beschreven. Het betreft hier de milieuaspecten van de bovengrondse inrichting zoals geluid, emissies, energie, licht en maatregelen ter voorkoming van verontreinigingen. Naast deze bovengrondse milieueffecten worden in de aanvraag ook extra gegevens opgenomen in het geval van injectie in de diepe ondergrond. Naast gegevens over de bovengrond en ondergrond wordt in de aanvraag van de omgevingsvergunning ook beschreven hoe een mogelijke injectieput wordt geboord. Deze informatie wordt ingediend bij het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK). EZK zal de aanvraag voor advies uitzetten bij het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) en betrokken decentrale overheden. Op basis van de ontvangen adviezen van al deze partijen stelt EZK een ontwerp-vergunning op die voor iedereen ter inzage wordt gelegd voor het geven van zienswijzen. Met behulp van deze zienswijzen kan EZK besluiten om de ontwerpvergunning op onderdelen aan te passen zodat daarna de definitieve omgevingsvergunning verleend kan worden. Hierop kunnen belanghebbenden bezwaar indienen.
- Het SodM is als onafhankelijk toezichthouder op de delfstoffen- en energiewinning in Nederland, belast met het toezicht en handhaving op activiteiten van de NAM die betrekking hebben op de oliewinning rond Schoonebeek en daarbij behorende waterverwerking.
- Naast monitoring en inspecties van de putten, locaties en leidingen worden ook continue en of periodieke metingen in de bredere omgeving verricht met betrekking tot bodemdaling en bodemtrillingen. Om de bodemdaling in kaart te brengen worden metingen verricht volgens het geactualiseerde meetplan van de NAM – als onderdeel van het Winningsplan - dat jaarlijks gecontroleerd wordt door het SodM. De resultaten van deze metingen worden aan SodM gerapporteerd en tevens via SodM gepubliceerd op de website www.nlog.nl. Voor het meten van bodemtrillingen wordt gebruik gemaakt van een bestaand seismisch meetnetwerk van het KNMI. Het KNMI heeft verspreid in de regio diverse seismische meetstations staan die 24 uur per dag trillingen in de aardkorst meten. Op de website van het KNMI is alle informatie over deze meetstations te vinden. Meetresultaten worden direct getoond op de website van het KNMI ([KNMI - Live seismogrammen](#)).
- De NAM zal de projectuitvoering minimaal conform de ELEMENT NL-gedragscode Kleine Velden uitvoeren. De NAM heeft op 7 september 2017 mede de “Gedragscode – gaswinning kleine velden” getekend. <https://www.elementnl.nl/actueel/gasproducenten-presenteren-gezamenlijke-afspraken-gedragscode-gaswinning-kleine-velden>. De gedragscode is opgesteld in nauw overleg met betrokkenen bij mijnbouwactiviteiten en geeft algemene richtlijnen voor het zorgvuldig betrekken van de omgeving bij olie en gasprojecten uit kleine velden op land. De sector geeft met deze gedragscode invulling aan de wens als betrokken, betrouwbare en benaderbare speler aanwezig te zijn in de omgeving. Dat willen ze onder andere bereiken door zoveel als mogelijk in samenspraak met de direct belanghebbenden hun projecten vorm te geven.

- In juli 2020 is de Commissie Mijnbouwschade ingesteld. Deze Commissie Mijnbouwschade behandelt meldingen van schade aan woningen en gebouwen als gevolg van bodembeweging door aanleg of exploitatie van een mijnbouwwerk ten behoeve van olie- en gaswinning uit of olie- en gasopslag in een klein veld <https://www.commissiemijnbouwschade.nl/> . De Commissie Mijnbouwschade is een onafhankelijk instituut onder de vlag van het ministerie van EZK. De eventueel uit te keren schadevergoedingen komen voor rekening van de uitvoerende partij, in dit geval de NAM.
- Op verzoek van de Ontzorgingstafel is de NAM bereid op haar kosten de mogelijkheid in te voeren om in het geval van schadeherstel gebruik te maken van de zogenaamde 'Limburgse methode'. Hierbij worden schades als gevolg van aardtrillingen door mijnbouwactiviteiten aan woningen en gebouwen direct gerepareerd door een – nog aan te stellen - uitvoeringsdienst.

TOEZEGGINGEN

Aan de Ontzorgingstafel zijn een aantal thema's naar voren gekomen waarover deelnemers het wenselijk vinden om nadere toezeggingen op te verkrijgen. Deze toezeggingen zijn per thema uitgewerkt.

3. Klankbordgroep

- In dit Toezeggingen-document wordt voornamelijk de term klankbordgroep gebruikt. De wenselijke vorm van dit orgaan zal nog nader worden verkend.
- Tot aan de oprichting van de klankbordgroep wordt de Ontzorgingstafel in stand gehouden.
- De klankbordgroep vormt een afspiegeling van deelnemende partijen en organisaties aan de Ontzorgingstafel in het Gebiedsproces Schoonebeek.
- De klankbordgroep heeft als doelen:
 - Opkomen voor de belangen van de bewoners van Schoonebeek en omliggende buurtschappen in relatie tot de oliewinning en de daarbij horende waterverwerking.
 - Fungeren als klankbordgroep ten tijde van de voorbereidende projectuitvoering, als tijdens de olieproductie en de daarbij horende waterverwerking, richting de betrokken overheden en de NAM.
 - Toezien op de naleving van het Toezeggingen-document.
- Half-jaarlijks vindt een evaluatie van het Toezeggingen-document plaats tussen de NAM (initiatiefnemer), klankbordgroep, gemeenten Emmen en Coevorden; eventueel aangevuld met andere overheden.
- Aanvullend onderzoek / ondersteuning expertise:
 - Als blijkt dat aanvullend onderzoek en/of expertise nodig en of gewenst is, voor een effectieve dialoog tussen de klankbordgroep en de NAM, dan zal de NAM naar redelijkheid en billijkheid daarvoor budget ter beschikking stellen binnen de daartoe te maken nadere toezeggingen.
 - In samenspraak tussen de partijen worden erkende instituten en/of experts geselecteerd.
 - Onderzoeken worden transparant uitgevoerd: belanghebbenden worden bij de opzet en de uitvoering van het onderzoek betrokken en tussentijds geïnformeerd. Ook worden de eventuele vervolgstappen gezamenlijk afgestemd.
 - Er is een mogelijkheid om verificaties te laten uitvoeren door een extern expert; bijvoorbeeld in relatie tot integriteitsonderzoeken aan installaties en pijpleidingen.
- De klankbordgroep zal werken conform een nog nader op te stellen statuut; hierin zal o.a. het aantal bestuursleden en de vertegenwoordigde belanghebbende organisaties worden vastgelegd, de bevoegdheden, overlegstructuren, etc.
- De klankbordgroep wordt voorgezeten door een onafhankelijk voorzitter.

- Om de klankbordgroep 'positie te geven', zullen middelen (facilitair, financieel, etc.) door de gemeenten Emmen en Coevorden ¹⁾ beschikbaar worden gesteld, onder andere om de klankbordgroep op te richten, in stand te houden, voor communicatie-uitingen en externe onderzoeken.

¹⁾ Toegezegd door betrokken wethouders; dient nog geformaliseerd te worden middels collegebesluiten.

4. Monitoring

- Ten behoeve van het onderwerp Monitoring wordt tussen de NAM en de klankbordgroep i.o., dan wel de Ontzorgingstafel een 'Monitoring en Evaluatieprogramma' opgesteld, dat met de achterban van de klankbordgroep i.o. danwel de Ontzorgingstafel wordt afgestemd.
- Deelnemers aan de Ontzorgingstafel hebben, als er bij de waterverwerking geïnjecteerd wordt, aangegeven dat zij inzicht moeten hebben in de onderstaande (mogelijke) effecten en meetgegevens. Hierbij speelt dat uit het vergunningenproces ook nieuwe – nu nog niet bekende - aanvullende monitoringseisen kunnen worden gesteld; deze zullen uiteraard worden meegenomen.
 - Monitoringsparameters als opgenomen in Waterinjectie Management Plan (WMP) en het vergunningsplichtige Jaarrapport Waterinjectie:
 - Samenstelling van het injectiewater (bemonsteringsrapportages)
 - Volumes injecties
 - Druk-ontwikkelingen in de diepe ondergrond in het gasveld.
 - Reguliere integriteits-monitoring van de injectie-putten; o.a.
 - Wanddiktemetingen
 - De beweging van de bodem volgens het meetplan.
 - De beweging van de gebouwen en bouwwerken.
 - De eventuele schade aan gebouwen ten gevolge van oliewinning/(water)injectie/gaswinning in het gebied.
 - Extra verzoek: status van afgesloten putten en cementkwaliteit in het huidige oliewingebied
- Als er bij de waterverwerking geïnjecteerd wordt, worden monitoringsaspecten zoveel als mogelijk door de NAM opgenomen in het Waterinjectie Management Plan. Dit stelt de toezichthouder in staat om toe te zien op de toezeggingen in het plan. Ook wordt dan het Jaarrapport Waterinjectie als vergunningsverplichting via het ministerie van EZK voorgelegd aan de toezichthouder SodM.
- Jaarlijks inzicht in de uitkomsten van de peilbuizenbemonstering – uitgevoerd in opdracht van de NAM - rondom de NAM-locaties om eventuele effecten het grond- en oppervlaktewater te kunnen volgen.

4.1. Bodemdaling - monitoring

- Als er bij de waterverwerking geïnjecteerd wordt, wordt monitoring van bodembeweging in het surveillance activiteitenplan van het Waterinjectie Management Plan opgenomen.
- Voor de gas- en oliewinning in het gebied wordt de bodembeweging gemonitord zoals beschreven in het meetplan. Deze wordt jaarlijks geactualiseerd door de NAM en stelt SodM daarmee in staat om dit te beoordelen. Volgens het actuele meetplan Zuidoost Drenthe wordt de bodembeweging gemonitord met behulp van de InSAR techniek (satelliet-metingen) en eens per 5 jaar gerapporteerd. Op verzoek van de Ontzorgingstafel wordt deze frequentie verhoogd en zal er jaarlijks een rapportage opgesteld worden. Na een periode van vijf jaar zal de gewenste danwel benodigde frequentie worden geëvalueerd.

4.2. Aardbevingen - monitoring

- Het huidige monitoringsnetwerk in Zuidoost-Drenthe en Twente bestaat uit geofoons en versnellingsmeters. Direct boven het Schoonebeek Zechstein-veld staat een versnellingsmeter. Aan de oostelijke grens van het veld is een boorgatstation gerealiseerd waar, op verschillende dieptes, trillingen worden gemeten door geofoons. In de bredere omgeving zijn meerdere boorgatstations en versnellingsmeters geplaatst die ervoor zorgen dat de minimumgrens voor het lokaliseren van aardbevingen tussen de Magnitude 0,5 en 1,0 is. Dit is beneden de minimum vereiste gevoeligheid van Magnitude 1,5.
- De NAM zal in het geval van een aardbeving met betrekking tot het voortzetten van de oliewinning handelen conform het Seismisch Risico Beheersplan Schoonebeek, welke wordt afgestemd met SodM.
- Als er bij de waterverwerking geïnjecteerd wordt, zal de NAM in het Seismisch Risico Beheersplan Schoonebeek opnemen dat bij een aardbeving met een magnitude van groter dan 3,0 op de schaal van Richter de waterinjectie wordt beëindigd in het betreffende veld.

4.3. Gebouwopnamen – monitoring

- Gebouwopnamen zijn ook onderdeel van de toezeggingen. In het verleden werd dit gezien als een mogelijkheid om de schade door aardbevingen duidelijk vast te stellen. Deze functie is met name door het gebruik van de versnellingsmeters minder noodzakelijk geworden, zoals ook door de Technische Commissie Bodembeweging (Tcbb) wordt geadviseerd. Als er bij de waterverwerking injectie plaats zal vinden, zullen de gebouwopnamen toch gedaan worden voor een select aantal nog nader te bepalen panden (bijvoorbeeld monumentale panden). De lijst met te onderzoeken panden wordt in overleg met de deelnemers aan de Ontzorgingstafel samengesteld, eventueel in samenspraak met een nog nader te bepalen onafhankelijk bedrijf, ruim voor aanvang van de productiewaterverwerking in Schoonebeek.

5. Mens en Milieu, Flora en Fauna

- Vanuit de Ontzorgingstafel is de wens geuit om specifiek aandacht te geven aan de aspecten mens en milieu, flora en fauna bij de uitvoering van het project en de operationele fase daarna. Vaak blijven deze – ook sociale - aspecten onderbelicht bij de uitvoering van (industriële) projecten. Om deze aspecten wel een serieuze plek te geven in het gebiedsproces Schoonebeek, zal een gezamenlijke werkgroep worden opgericht om een activiteiten- en uitvoeringsplan rondom deze onderwerpen op te stellen. Voorbeelden van onderwerpen zijn: mogelijkheden voor ecologische inrichting en beheer rondom de NAM-locaties en installaties, reguliere monitoring van flora en fauna soorten als ook de ervaren beleving van de doorgevoerde ecologische inpassingen.
- In het kader van zoetwaterbeheer en droogte-management wordt een voorverkenning uitgevoerd door de NAM met externe experts, met als doel de 'blauwe voetafdruk' van het watergebruik door de NAM te compenseren.

6. Voorkomen van overlast

- Effecten van oliewinning en productiewaterverwerking en hierbij behorende mitigerende maatregelen - naast eerdergenoemde onderwerpen als aardbevingen en bodemdaling - worden beschreven in de MER Beoordelingsnotitie (ook wel meldnotitie), welke onderdeel uitmaakt van de vergunningsprocedures.
- Tijdens de werkzaamheden door de NAM en hun aannemers worden er in overleg met de omgeving vooraf overlast beperkende maatregelen afgesproken. Hier gaat het dan vaak om de rijroutes van het vrachtverkeer, licht- en geluidsoverlast.

7. Communicatie en Overleg

- De klankbordgroep – of een werkgroep-vorm hieruit - zal ook fungeren als klankbordgroep in relatie tot de oliewinningsactiviteiten.
- De klankbordgroep heeft regulier overleg met de gemeenten.
- De NAM houdt de klankbordgroep op de hoogte van de laatste en juiste informatie; bijvoorbeeld:
 - Als er veranderingen in de voortgang of uitvoering optreden dan wordt dit actief gecommuniceerd met de klankbordgroep.
 - Regulier communiceren over de meetresultaten.
 - In het geval van onregelmatigheden of calamiteiten wordt de klankbordgroep direct ingelicht.
 - “Een seintje krijgen wanneer er nieuwe SodM publicaties zijn”; (daarnaast kan men zich abonneren op <https://www.sodm.nl/abonneren/abonnementen?context=inschrijven-nieuws>)
- Voor vragen of het delen van zorgen kan men tijdens kantooruren naar het NAM kantoor De Boô - gelegen aan Burgemeester Osselaan 12 te Schoonebeek.
- Er komt vanuit de NAM een hotline voor klachten, melding van incidenten en/of onregelmatigheden. Daarnaast kunnen klachten te allen tijde (ook buiten kantooruren) bij de NAM worden gemeld via de website www.nam.nl; danwel telefonisch via de NAM-meldkamer: 0592- 369111.
- Meldingen en klachten kunnen ook worden ingediend bij het SodM via info@sodm.nl.

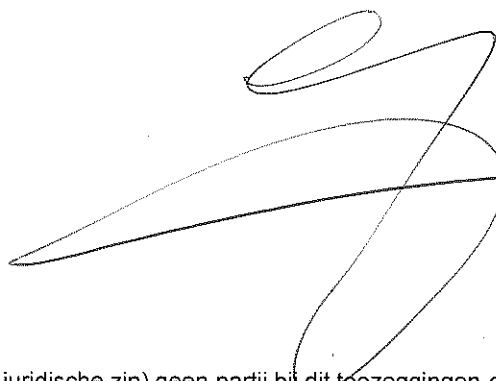
- De NAM maakt gebruik van de Omgevingsapp waarin ook de omgeving Schoonebeek is opgenomen. Gebiedsbrede communicatie tijdens zowel de project- als de uitvoeringsfase zal plaatsvinden via deze Omgevingsapp. De app “NAM Omgevingsapp” is te downloaden voor iOS en android.
- In afstemming en nauwe samenwerking met de klankbordgroep wordt een Communicatieprotocol opgesteld door de NAM; belangrijkste onderwerpen/toezeggingen in dit protocol omvatten in ieder geval:
 - Voor uitvoering van het project wordt een publieks-informatieboekje en/of website opgesteld over de oliewinning en de daarbij behorende waterverwerking. Bij de opstelling wordt een vertegenwoordiging van de belanghebbenden betrokken.
 - Welke (meet)gegevens omtrent de oliewinning en waterverwerking worden hoe en wanneer gedeeld met belanghebbenden.
 - Wijze van evaluatie van (meet)gegevens; door wie / hoe frequent / wat te doen bij onduidelijkheden / afwijkingen?

Getekend op ...30 mei 2020... te ...Schonebeek...

Dhr. J. Atema
Directeur NAM bv

De Staat der Nederlanden * vertegenwoordigd
door de staatssecretaris van Economische Zaken
en Klimaat, Dr. J.A. Vrijbrief

* De Staat der Nederlanden ("Staat") is (in juridische zin) geen partij bij dit toezeggingen-document.
Dit betekent dat het toezeggingen-document door de Staat, vertegenwoordigd door de staatssecretaris van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, ondertekend wordt als blijk van waardering van het proces en van de daaruit tussen de partijen bij dit toezeggingen-document voortgekomen niet vrijblijvende toezeggingen. Met de ondertekening wil de staatssecretaris ook markeren dat hij de NAM zal houden aan de toezeggingen.